

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2023. № 5.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.5.20>

УДК 33. 334

Н. І. Гражевська,

д. е. н., професор, професор кафедри економічної теорії

макро- та мікроекономіки,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2549-805>

Т. А. Загоруль,

магістрант кафедри економічної теорії макро- та мікроекономіки,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-0297-4937>

РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В ЕКОНОМІЦІ СПІЛЬНОЇ УЧАСТІ

N. Grazhevskya,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Economic

Theory, Macro- and Microeconomics,

Taras Shevchenko National University of Kyiv

T. Zahorul,

Master`s student of the Department of Economic Theory, Macro- and

Microeconomics, Taras Shevchenko National University of Kyiv

HUMAN CAPITAL DEVELOPMENT IN THE SHARING ECONOMY

У статті обґрунтовано важливість розвитку економіки спільної участі в контексті нагромадження людського капіталу як стратегічного чинника розвитку національних економік в інформаційну епоху. Розкрито ключові аспекти важливості людського капіталу для післявоєнної модернізації економіки України. Авторами узагальнено теоретичні підходи до визначення сутності економіки спільної участі, розкрито її сутність, принципи та функції. Здійснено компаративний аналіз та виокремлено спільні і відмінні характеристики понять «економіка спільної участі» та «шерингова економіка (економіки спільного споживання)». Обґрунтовано, що економіка спільної участі та розвиток людського капіталу є взаємопов'язаними процесами, що породжують синергетичний ефект активізації модернізаційної перебудови національної економіки в післявоєнний період. Проаналізовано сучасний стан та проблеми розвитку економіки спільної участі в Україні та обґрунтовано практичні рекомендації щодо вдосконалення державної політики в цій сфері.

The development of human potential is a key factor in the sustainable development of society. The participatory economy can play an important role in achieving this goal, as it promotes the involvement of a wide range of people in various spheres of life and ensures their active participation in development processes. With the help of the economy of joint participation, people can be involved in joint projects that are aimed at improving the quality of life in various areas, such as education, health care, social protection, culture, sports and others. This allows not only to ensure access to quality services, but also to involve people in the process of decision-making and project implementation, which contributes to the formation of an active life position in them. In addition, economy of joint participation stimulates the development of new technologies and innovations, which in turn contributes to the growth of productivity and competitiveness of the economy. This opens up new opportunities for the development of human potential, in particular, through the creation of new jobs, the improvement of the qualifications of employees and the development of new sectors of the economy.

Therefore, the economy of joint participation can be an important tool for the development of human potential, as it provides conditions for self-realization and interaction of people in various spheres of life, stimulates innovation and the development of new technologies, and allows involving a wide range of citizens in the implementation of joint projects and initiatives. This approach helps to involve

different population groups in decision-making processes and creation of joint projects, which ensures their active participation in the development of society.

In addition, economy of joint participation can provide access to financial and other resources for human development. For example, by attracting investments and funds from public funds, it is possible to finance projects in the field of education, health care, culture and other areas that will contribute to the development of human potential. In general, the development of human potential through the economy of joint participation is an urgent task in the modern world, as it contributes to the improvement of the quality of life of citizens and the development of society as a whole. This approach makes it possible to involve a larger number of people in the process of decision-making and project implementation, which ensures their more active participation in shaping the future society. The article examines the essence of the economy of joint participation: its features, functions and principles. The specifics of the impact of the economy of joint participation on the development of human potential are also determined. The key aspects of the importance of human capital for the post-war modernization of Ukraine's economy are revealed.

Ключові слова: *людський капітал, економіка спільної участі, шерингова економіка, економіка спільного користування, післявоєнна модернізація економіки України.*

Key words: *human capital, economy of joint participation, sharing economy, post-war modernization of Ukraine's economy.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Характерною ознакою сучасного етапу соціально-економічного розвитку є усвідомлення пріоритетного значення людського капіталу як стратегічного чинника реалізації конвергентно-дивергентних траєкторій еволюції економічних систем в біфуркаційному глобальному середовищі. Зазначене актуалізує проблематику формування та реалізації людського капіталу в умовах інформаційного суспільства, що характеризується розвитком економіки спільної участі, здатної породжувати синергетичні ефекти нагромадження людського потенціалу за рахунок активізації

індивідуальних здібностей та навичок, створення умов для зміцнення громадянського суспільства та демократії.

Зазначені проблеми є особливо актуальними для нашої держави, оскільки їх вирішення постає важливим чинником забезпечення інноваційного та конкурентного розвитку України, задоволення матеріальних, моральних та статусних мотивів індивідів у період післявоєнної модернізації національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку економіки спільної участі та врахування її потенціалу в контексті ефективної реалізації людського капіталу привертають все більшу увагу сучасних вітчизняних та зарубіжних дослідників. Важливі аспекти зазначених питань знайшли відображення в працях Дерія Ж.В. [1], Дзюби О.М. [2], Каширнікова І.О., Щеглова О.Ю., Бородіна М.О. [4], Краус К.М., Краус Н.М., Голубки С.М. [5], Кукса В.М. [6], Пасічника О.С., Захарчука В.І. [7], Рагулич О.Ю., Зайцева О.Г. [8], Роциної Н.В., Борданова Л.С. [9], Рудої М.В. [10], Сундарараджана А. [11], Шапрана Е.Е. [12] Осецького В.Л. [16], Єлісеєвої Л.В. [17], та ін. Однак незважаючи на підвищений науковий інтерес до дослідження економіки спільної участі, все ще недостатньо дослідженими та дискусійними є проблеми розвитку людського капіталу в умовах нових реалій інформаційного суспільства.

Метою пропонованої статті є узагальнення теоретичних підходів до визначення сутності та характерних ознак економіки спільної участі, виявлення соціально-економічних наслідків зазначених перетворень у контексті розвитку людського капіталу та обґрунтування на цій основі пріоритетних напрямів удосконалення економічної політики держави в зазначеній сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, людський капітал – це сукупність знань, навичок, досвіду, освіти й інших персональних характеристик, якими володіє людина і які є важливим ресурсом для економічного розвитку [1, с. 17]. Людський капітал можна розглядати як

інвестицію в саморозвиток, освіту, професійне навчання та інші форми підвищення кваліфікації, що дозволяють індивіду нарощувати свій потенціал та забезпечувати його ефективне використання.

Концепція людського капіталу була розроблена Т. Шульцом у 1960-х роках. Він вважав, що вкладення в освіту та підвищення кваліфікації працівників можуть підвищити їх продуктивність та створити більше можливостей для економічного зростання та розвитку. На думку вченого, людський капітал є важливим ресурсом для будь-якої економіки, оскільки дозволяє підвищувати конкурентоспроможність та ефективність підприємств, підвищувати якість життя населення та забезпечувати стаке економічне зростання [7]. Зазначені аспекти є особливо важливими в контексті післявоєнної модернізації економіки України, що потерпає нині від руйнівної немотивованої жорстокої російської військової агресії (табл. 1).

Таблиця 1. Ключові аспекти важливості людського капіталу для післявоєнної модернізації економіки України

Ключові аспекти	Характеристика впливу
Підвищення ефективності використання людських ресурсів	Розвиток людського капіталу дозволяє підвищити продуктивність праці. Кваліфіковані працівники, які володіють високими знаннями та навичками, можуть ефективно вирішувати надскладні завдання післявоєнної відбудови економіки.
Збільшення інвестицій	Економіка, в якій наявний високий рівень розвитку людського капіталу, стає більш привабливою для інвесторів. Це збільшує капіталовкладення в її відбудову та розвиток.
Стимулювання інновацій	Кваліфіковані працівники з високим рівнем освіти та навичок є джерелом інновацій. вони продукують нові рішення та технології, що підвищує інноваційність та глобальну конкурентоспроможність національної економіки.
Покращення добробуту	Нагромадження людського капіталу сприяє покращенню якості життя населення шляхом підвищення рівня освіти, охорони здоров'я, розвитку соціальних служб та інших соціальних проєктів в період післявоєнного відновлення економіки.
Економічне зростання	Наявність висококваліфікованих працівників забезпечує стійке зростання окремих компаній та національної економіки в цілому.
Зменшення безробіття	Інвестування в людський капітал допомагає зменшити рівень безробіття, оскільки кваліфіковані працівники можуть займати вакантні позиції та сприяти соціально-економічному розвитку країни.

Джерело: розроблено авторами на основі [1; 2]

Щодо економіки спільної участі (ESU), то вона є специфічною формою економічної діяльності, в якій люди об'єднуються для спільного виробництва, обміну та споживання товарів та послуг. На думку багатьох дослідників такий підхід до трактування зазначеного поняття базується на ідеології кооперації, що набула поширення в Європі в середині XIX ст. як відповідь на тогочасні соціально-економічні проблеми, зокрема проблеми робітничого класу [2, с. 90]. Водночас нині економіка спільної участі реалізується у формі кооперативів, співтовариств, об'єднань громадян, мереж та інших форм різноманітних організацій.

Слід взяти до уваги, що історія економіки спільної участі сягає коренів різних культур та епох. Наприклад, в середньовічній Європі гільдії та цехи були формами організації ремісників та торговців, що забезпечували певний рівень соціальної та економічної безпеки для їх членів. У XIX ст. у США виникли перші кооперативи, які забезпечували фермерів та інші групи населення товарами і послугами, отримуючи вигоди від економії масштабу [9, с. 20].

У XX ст. економіка спільної участі стала важливою формою організації економічних взаємодій в розвинених країнах з ринковою економікою, де вона сприяє розв'язанню соціальних, економічних та екологічних проблем. При цьому формування інформаційного суспільства та впровадження новітніх інформаційних технологій надали поштовх розвитку нових форм економіки спільної участі, зокрема, таких, як краудфандинг, краудсорсинг та платформи спільного виробництва. Ці форми дозволяють людям з різних куточків світу співпрацювати над проектами та ділитися ресурсами, що відкриває нові можливості для розвитку підприємництва та інновацій.

Важливо зауважити, що нині дослідники по-різному визначають це поняття (табл. 2). Йдеться про трактування економіки спільної участі як специфічного виду діяльності, соціо-економічної системи, економічної моделі, вузла горизонтальних бізнес-зв'язків та ІТ-платформи, економіки обміну, об'єднання компаній тощо.

Таблиця 2. Визначення науковцями сутності економіки спільної участі

Автор	Визначення
Дерій Ж.В. [1], Рощина Н.В., Борданова Л.С. [9], Руда М.В. [10]	Соціо-економічна система, що постійно розвивається та базується а на спільному використанні людських і фізичних ресурсів.
Каширнікова І.О., Щеглова О.Ю., Бородін М.О. [4]	Економічна модель, заснована на колективному використанні товарів і послуг, здійснення обміну замість покупки або оренди замість володіння активами.
Краус К.М., Краус Н.М., Голубка С.М. [5]	Деякий вузол горизонтальних бізнес-зв'язків та ІТ-платформи, що поєднує величезну кількість продавців та клієнтів.
Кукса В.М. [6]	Економічна діяльність, що ґрунтується на принципах рівності, взаємодопомоги та взаємовиручки учасників і пов'язана зі створенням спільного товару (наданням послуги), зокрема надання в тимчасове користування активів із найменшими витратами.
Пасічник О.С., Захарчук В.І. [7]	Можливість для власників капіталізувати майно, яке вони не використовують, а для споживачів – взяти таке майно в оренду, а не купуючи його.
Рагулич О.Ю., Зайцев О.Г. [8]	Економічна модель, заснована не на володіння, а на колективному використанні товарів і послуг, бартері та оренді.
Осецький В.Л. [16]	Шерингова економіка – це цифровий тренд в економіці, який формує нову інноваційну модель споживання. Вона швидкими темпами поширюється в сучасному світі, створюючи нову миттєву комунікаційну взаємодію, яка доступна через застосунок потужностей Інтернету.
Єлісєєва Л.В. [17]	Економічні форми реалізації інституту соціального капіталу, що через значний масштаб та рівень впливу на економіку й суспільство отримали назву економіка спільного користування, спільної участі або шерінгова економіка.
Сундарараджан А. [11]	Це не економіка подарунків, а економіка обміну, за якої люди надають послуги один одному або передають у користування свої активи.
Шапран Е.Е. [12]	Економіка, в якій транзакції подібні до оренди або прокату, за яких один учасник платформи може за плату надати в користування свою машину, квартиру або будь-який інший об'єкт (предмет одягу, інструмент тощо).
Pricewaterhouse Coopers [3]	Об'єднання компаній, які застосовують бізнес-моделі, що базуються на наданні доступу до ринків, які функціонують за принципом «peer-to-peer» (p2p), а саме: учасники-споживачі платять за право тимчасового використання (доступу) до ресурсу, який належить іншим учасникам, а компанії лише зводять їх разом, зокрема за допомогою онлайн-платформ.

Джерело: розроблено авторами.

Узагальнюючі наведені в табл. 2 підходи, можна зазначити, що економіка спільної участі (ESU) є специфічною системою виробничих відносин, заснованих на колективному використанні товарів та послуг, обміні та оренді, що базуються на принципах співробітництва та рівності учасників. Це означає, що економічні суб'єкти взаємодіють, щоб досягти спільної мети, а управління та контроль здійснюються демократичним способом, за якого враховуються потреби всіх учасників. При цьому серед основних цілей ESU можна виокремити такі:

- забезпечення доступу учасників до ресурсів та послуг;
- покращення економічного становища учасників;
- підтримка спільної власності та управління;
- зменшення соціальної нерівності та бідності;
- посилення соціальної відповідальності учасників;
- підвищення екологічної стійкості економіки.

У контексті проблеми, що досліджується, важливо проаналізувати співвідношення понять «економіка спільної участі» та «шерингова економіка». На нашу думку, ці поняття мають як спільні риси, так і відмінності. Зокрема, їхніми спільними ознаками є такі:

- 1) вони базуються на ідеї людської спільноти та співпраці між людьми;
- 2) вони акцентують увагу на спільному використанні ресурсів, зокрема технологій, приміщень, транспортних засобів тощо;
- 3) в їхній основі лежить делінговий принцип зменшення загальних витрат та забезпечення більш ефективного використання ресурсів;
- 4) в обох випадках йдеться про активне використовують технологій та інтернет-платформ для забезпечення взаємодії та співпраці між людьми;
- 5) йдеться також про те, що прибуток, отриманий від використання спільних ресурсів, розподіляється між учасниками [15].

Водночас економіка спільної участі та шерингова економіка мають деякі відмінності, пов'язані з:

1) об'єктами використання: в економіці спільної участі контрагенти вкладають свої ресурси (фінансові, людські, технічні тощо) в підприємство з метою досягнення спільних цілей і отримання прибутку. Такі підприємства можуть бути засновані як кооперативи, об'єднання різних підприємств тощо. Водночас у шеринговій економіці учасники використовують ресурси, які належать приватним власникам, такі як автомобілі, квартири тощо;

2) відносинами між учасниками: в економіці спільної участі контрагенти зазвичай мають рівні права та обов'язки, що дозволяє кожному з них вносити свій вклад у розвиток спільної діяльності. Водночас у шеринговій економіці відносини між учасниками можуть бути більш різнорівневими, оскільки окремий власник ресурсу має більшу владу та відповідальність за його використання;

3) власністю: в економіці спільної участі ресурси можуть належати спільноті або відділені від власності, в той час як в шеринговій економіці власник реалізує повну власність на ресурс та контролює його використання;

4) видами діяльності: економіка спільної участі може охоплювати різні види діяльності, зокрема більш традиційні форми бізнесу, такі як спільна виробнича діяльність, управління спільною власністю тощо. Водночас у шеринговій економіці здійснюється спільне використання приватних ресурсів через взаємодію на електронних платформах;

5) регулюванням: економіка спільної участі, як правило є більш регульованою, оскільки вона пов'язана зі спільною власністю та управлінням. Водночас шерингова економіка, зазвичай, має менші обмеження та регулювання, вона є більш динамічною в контексті реагування на потреби ринку;

6) масштабами: економіка спільної участі може бути маломасштабною та орієнтованою на місцеву спільноту, в той час як шерингова економіка може мати більший масштаб та бути глобальною;

7) метою діяльності: в економіці спільної участі прибуток може розподілятися між учасниками, але він не є головною метою діяльності,

водночас у шеринговій економіці прибуток може бути головною метою власника ресурсу [1, с. 16].

Таким чином, незважаючи на те, що економіка спільної участі та шерингова економіка мають спільні риси, вони мають також деякі відмінності в підходах до використання ресурсів та регулювання діяльності, цілях, відносинах між учасниками, масштабах тощо. В цьому контексті шерингова економіка може трактуватися як економіка спільного користування на противагу більш широкому поняттю економіки спільної участі.

Узагальнення наукових підходів до трактування основних функції економіки спільної участі (рис. 1) дозволяє дійти висновку, що остання реалізує не лише економічні, але і соціальні та екологічні аспекти господарської діяльності, що сприяють розвитку ефективної та відповідальної людської спільноти.

Таким чином, економіка спільної участі є важливим напрямом активізації людського капіталу та забезпечення соціального, економічного й екологічного розвитку національних економік в інформаційну епоху. Вона сприяє покращенню якості життя людей, забезпеченню доступу до необхідних послуг та ресурсів, створенню робочих місць та розвитку малих підприємств. У цьому контексті одним з прикладів успішного використання ESU для розвитку людського капіталу є функціонування банку Grameen Bank, заснованого в Бангладеші в 1983 р., який надавав кредити малозабезпеченим людям, зокрема, жінкам, для розвитку їхнього бізнесу та покращення їхнього економічного становища. Цей проект став успішним і згодом був поширений на інші країни світу. Існують й інші приклади успішної реалізації проектів з використанням економіки спільної участі, зокрема, у галузі енергетики, землекористування, транспорту та ін. Важливим елементом успішної реалізації таких проектів є співпраця між державними органами, громадськими організаціями та приватними підприємствами[13, с. 65].

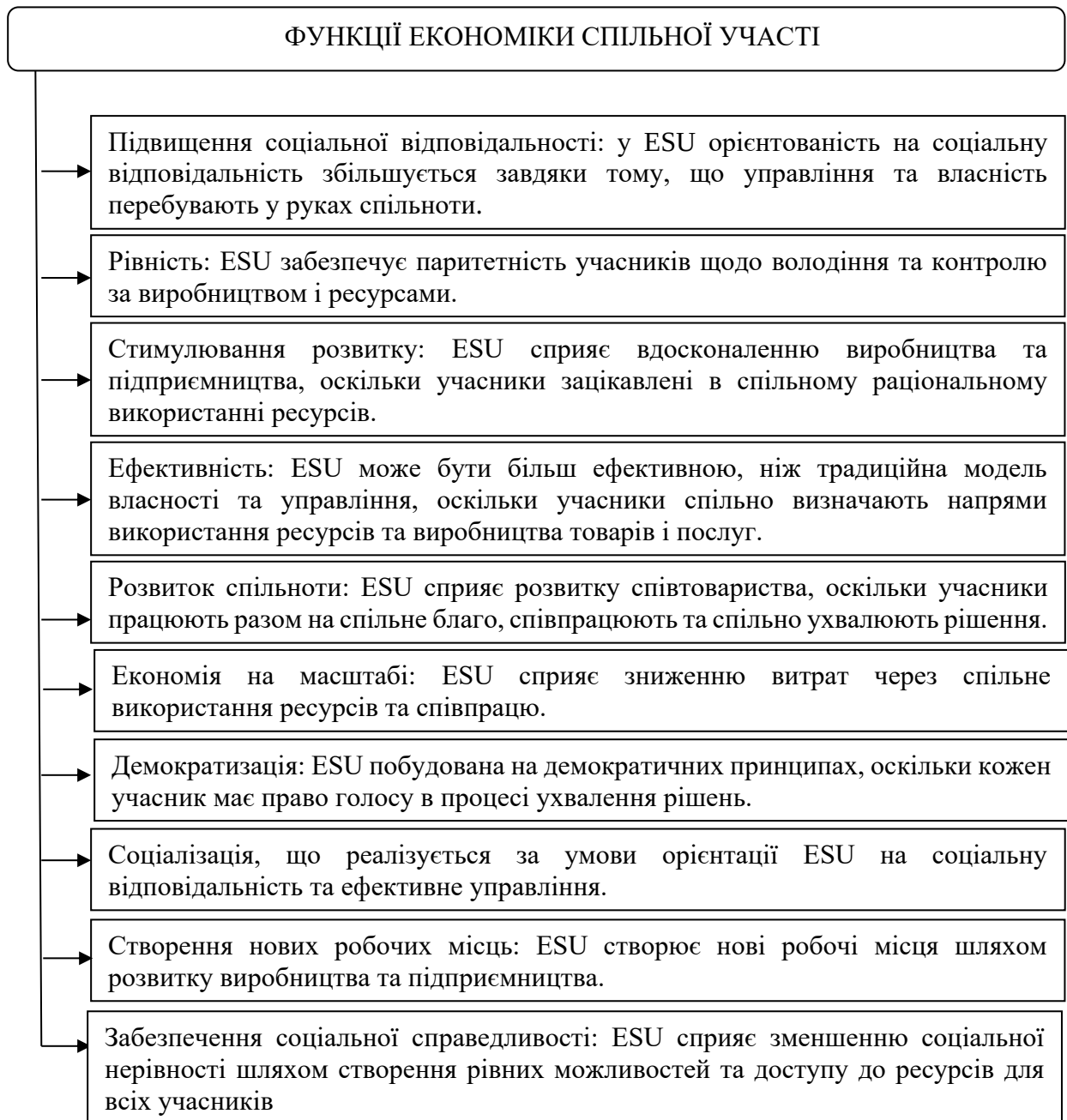

Рисунок 1. Основні функції економіки спільної участі

Джерело: розроблено авторами на основі [10].

Усі ці приклади свідчать про те, що економіка спільної участі може бути ефективним інструментом для досягнення не лише соціальних та економічних, але й екологічних цілей. Вона може сприяти збереженню навколишнього середовища, що в свою чергу забезпечуватиме реалізацію такої важливої складової людського капіталу як здоров'я та довголіття населення.

В цілому економіка спільної участі в Україні розвивалась на одному рівні зі всім світом однак дещо з відставанням. Наразі одною з головних

проблем країни стане високий рівень безробіття і хоча незважаючи на зростання кількості фрілансерів в Україні, попит на їх послуги з боку роботодавців не є достатнім. У той час, як мільйони українців шукатимуть нову роботу, багатьом людям може бути запропоновано форму збереження робочого місця та заробітку – роботу на дві чи навіть більше компаній.

Важливо зауважити, що за період 2018-2021 рр. за даними Consumer Choice Center SHARING ECONOMY INDEX м. Київ увійшло до ТОП-10 міст світу із найбільшим рівнем розвитку економіки спільної участі (рис. 2). При цьому м. Таллінн залишається найбільш дружнім містом до економіки спільної участі. Цьому сприяють низький рівень регулювання послуг із користування автомобілем і спільного проживання в квартирі, а також відкритість для розвитку оренди електронних скутерів і значні інновації в цифровому просторі. [14]

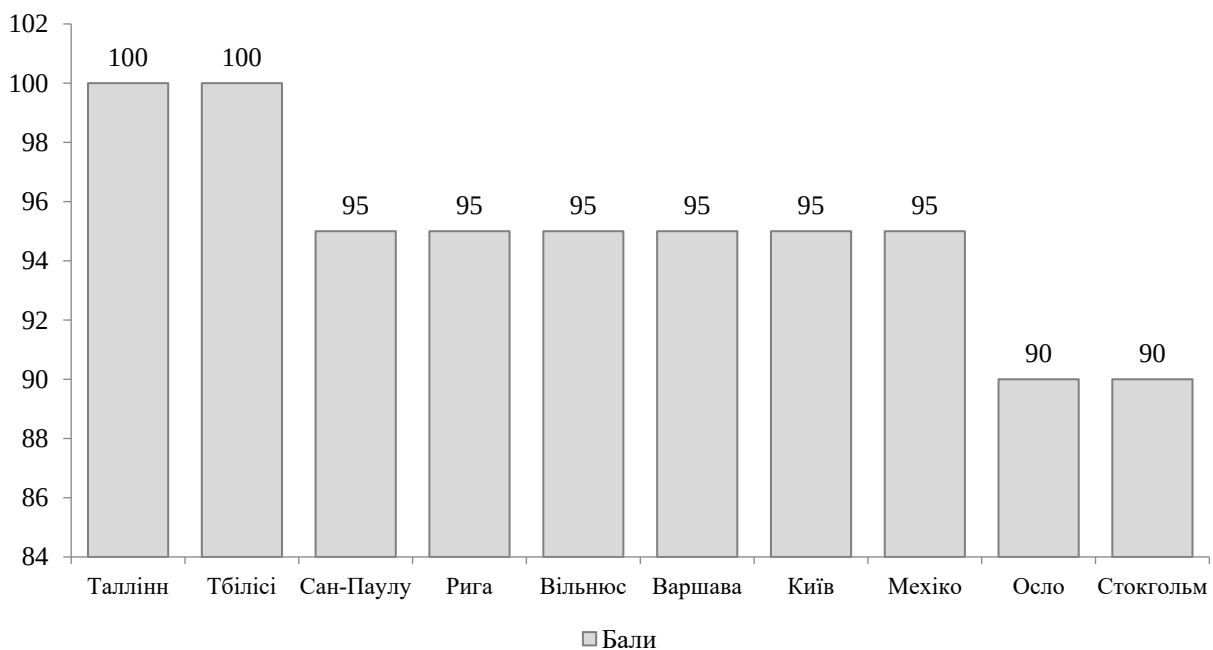

Рисунок 2. Рейтинг ТОП-10 міст світу за рівнем розвитку економіки спільної участі

Джерело: побудовано авторами за даними [14].

Важливо зауважити, що всі міста-лідери рейтингу мають високі результати щодо спільного використання квартир, відтак вони не перевантажують цю важливу частину економіки спільного проживання

міськими податками чи вимогами щодо отримання спеціальних дозволів. При цьому м. Вільнюс і м. Київ виділяються з 10 найкращих міст за кількістю поїздок «райдшерінг», оскільки обидва є єдиними містами, для яких не потрібен спеціальний дозвіл на такі поїздки.

Як зазначають автори зазначеного рейтингування, Східна Європа продовжує демонструвати найбільш ліберальне ставлення до економіки спільної участі, тоді як країни Західної та Центральної Європи дотримуються обмежувального підходу. При цьому обидві скандинавські столиці – м. Стокгольм і м. Осло постають одними з найбільш сприятливих міст для розвитку економіки спільної участі. Міста Таллінн, Вільнюс і Рига також мають найвищі бали в цьому рейтингу. З іншого боку, міста Валетта, Амстердам, Гаага, Братислава, Любляна, Нікосія, Софія, Токіо, Афіни, Люксембург опинилися на останніх місцях рейтингу. Ці міста характеризуються надмірним регулюванням економіки спільної участі замість захисту інтересів споживачів, тим самим значно обмеживши їх споживчий вибір [14].

Основними проблемами розвитку людського капіталу в економіці спільної участі в Україні є низький рівень довіри та високий рівень невизначеності, інформаційна нерівність, інституційно-організаційна неврегульованість, проблеми державного регулювання, «революційність» економіки спільної участі, військова агресія російської федерації проти України.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок. Таким чином, економіка спільної участі здійснює значний вплив на розвиток людського капіталу шляхом набуття і вдосконалення навичок, знань та досвіду індивідів у галузях, які є важливими для повоєнної модернізації та соціально-економічного розвитку України.

У цьому контексті економіка спільної участі та розвиток людського капіталу є взаємопов'язаними процесами, що породжують синергетичний ефект активізації модернізаційної перебудови національної економіки в

післявоєнний період. Нагромадження людського капіталу сприяє розвитку економіки спільної участі, яка, в свою чергу, стимулює розвиток людського капіталу, оскільки спільна робота та обмін ідеями породжують синергетичний ефект появи нових знань та навичок. Останні здатні забезпечити успіх проектів економіки спільної участі та збільшити вигоди, які вони принесуть учасникам у контексті подальшого розвитку людського капіталу, а саме: відкрити доступ до нових можливостей для навчання, підвищення кваліфікації та набуття професійного досвіду, підвищити рівень зайнятості та доходів населення тощо.

На нашу думку, перспективи розвитку людського капіталу в економіці спільної участі та її вплив на економічний розвиток, зростання та загальний добробут суттєво залежать від ефективності локального регулювання, а традиційна методологія обліку економічного зростання, пов'язана з правом власності на розподілену та новостворену вартість, має бути переглянута та встановлено нові пріоритети державної політики. Пріоритети державної політики розвитку людського капіталу в економіці спільної участі в Україні з урахуванням наслідків військової агресії росії проти України наведено на рис. 3.

Важливо також взяти до уваги, що економіка спільної участі сприяє розвитку соціального капіталу шляхом збільшення взаємодії та співпраці між різними групами населення, адже участь у спільних проектах сприяє формуванню нових соціальних зав'язків та зміцненню існуючих на засадах довіри. У цьому контексті економіка спільної участі створює умови для подальшого зміцнення громадянського суспільства, розвитку демократії та активності громадян України. Дослідження зазначених проблем є важливим напрямом перспективних наукових розробок в сфері окресленої проблематики.

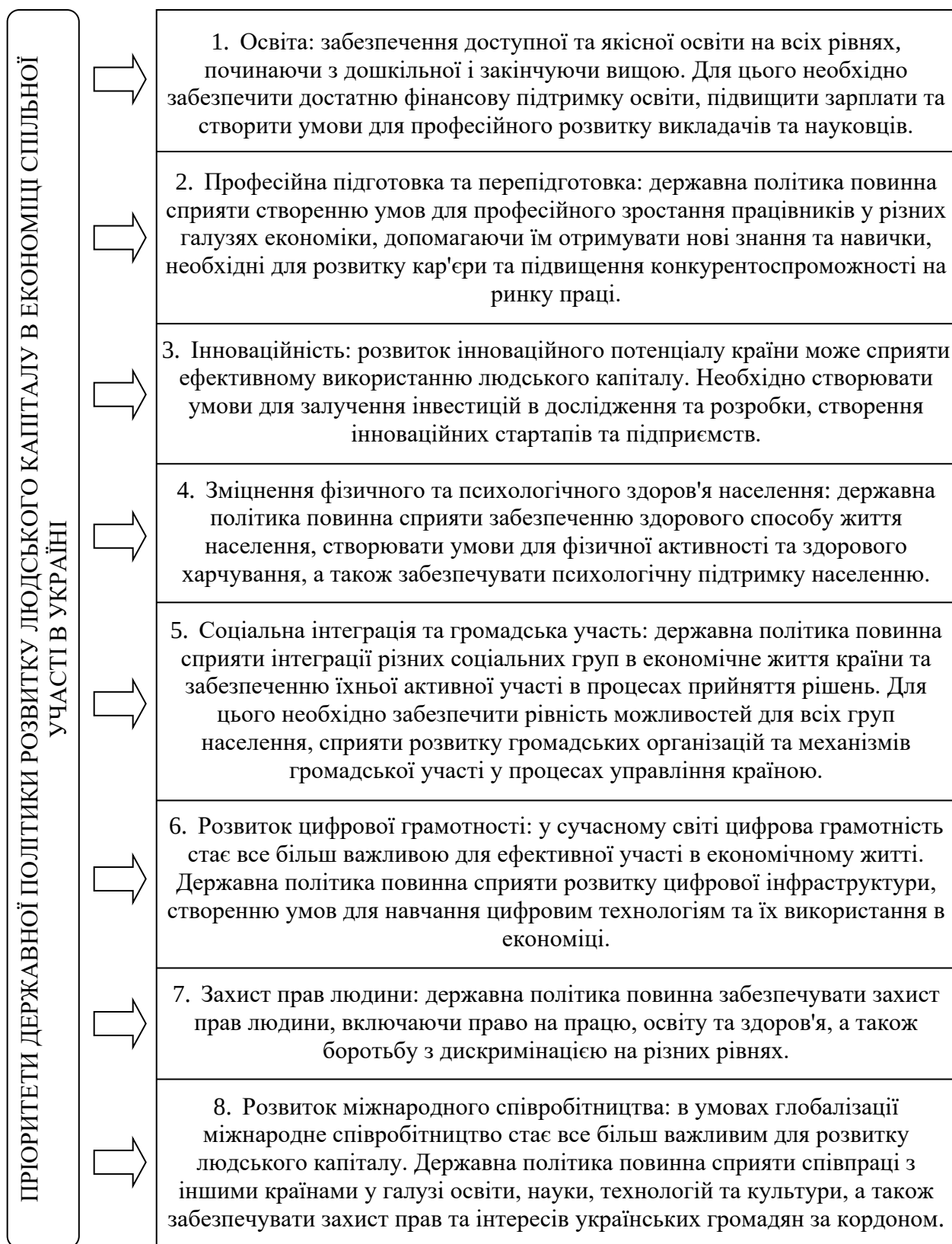

Рис. 3. Пріоритети державної політики розвитку людського капіталу в економіці спільної участі в Україні

Джерело: розроблено авторами

Література

1. Дерій Ж.В. Розвиток економіки спільної участі в умовах пандемії. Юність науки – 2021: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства: зб. тез XI Міжнарод. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 25-26 берез. 2021 р.) : у 2-х ч. Ч. 1. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2021. С. 16-17.
2. Дзюба О.М. Аналіз особливостей функціонування та розвитку економіки спільної участі на прикладі бізнес-моделі компанії Uber. Економіка та управління на транспорті. ДонНТУ. 2017. Вип. 5. С. 89-94.
3. Економічна модель спільного споживання (шерінгова економіка). URL: <https://business.diia.gov.ua/handbook/impact-investment/ekonomichna-model-spilnogo-spozivanna-seringova-ekonomika>.
4. Каширнікова І.О., Щеглова О.Ю., Бородин М.О. Економіка спільного споживання у сучасному суспільстві. Економічний простір. 2018. № 130. С. 68-75.
5. Краус К.М., Краус Н.М., Голубка С.М. Шерінгова економіка: цифрова трансформація підприємництва на шляху до індустрії 4.0. Ефективна економіка. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9139>.
6. Кукса В.М. Економіка спільного споживання – нова система цінностей і довіри. Фінансовий простір. 2018. № 2(30). С. 71-77.
7. Пасічник О.С., Захарчук В.І. Економіка спільної участі та її вплив на формування нової моделі спільного споживання. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/38247>.
8. Рагулич О.Ю., Зайцев О.Г. Економіка спільного споживання: сутність і тенденції розвитку. Молодий вчений. 2019. № 11(75). С. 603-608.
9. Рощина Н.В., Борданова Л.С. Перспективи економіки спільної участі. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 22. С. 19-21.
10. Руда М.В. Свідоме споживання як основний фактор розвитку економіки спільної участі. Світове господарство і міжнародні економічні відносини. 2020. Вип. 43. С. 24-28.

11. Сундарараджан А. Економіка спільної участі. The MIT Press, 2016. 314с.
12. Шапран Е.Е. Маркетингове обґрунтування заходів щодо стабілізації економічної системи України у післявоєнний період на основі шерінгової економіки. Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки). 2022. № 1. С. 3-7.
13. Botsman R., Rogers R. What's Mine Is Yours: The Rise Of Collaborative Consumption. 2010. 304 p.
14. Sharing economy index 2021. URL: <https://consumerchoicecenter.org/sharing-economy-index-2021/>.
15. Sharing or paring? Growth of the sharing economy. PriceWaterhouseCoopers Magyarország Kft, Hungary, 2015. URL: <https://www.pwc.com/hu/en/kiadvanyok/assets/pdf/sharing-economy-en.pdf>.
16. Краус Н. М., Краус К. М., Осецький В. Л. Шерингова економіка: інституціональний модус, універсумність і новелізація розвитку підприємництва на віртуальних цифрових платформах. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8786> (дата звернення: 25.04.2023). DOI: [10.32702/2307-2105-2021.4.3](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.4.3)
17. Єлісєєва Л.В. Соціальний капітал як інститут економічного розвитку URL:<http://surl.li/gpkwl>

References

1. Derii, Zh.V. (2021), "The development of the economy of joint participation in the conditions of the pandemic", *Yunist' nauky – 2021: sotsial'no-ekonomichni ta humanitarni aspekty rozvytku suspil'stva: Zbirka dopovidej na Mizhnarodnij ekonomichnij konferentsii* [The youth of science - 2021: socio-economic and humanitarian aspects of the development of society: Conference Proceedings of the International Economic Conference], National University, Chernihiv, Ukraine, pp. 16-17.
2. Dzyuba. O.M. (2017), "Analysis of the features of the operation and development of the economy of joint participation on the example of the business

model of the company Uber”, *Economy and transport management*, vol. 5, pp. 89-94.

3. The official site of Ministry of Digital Transformation (2022), “Economic model of joint consumption (sharing economy)”, available at: <https://business.diia.gov.ua/handbook/impact-investment/economica-model-spilnogo-spozivanna-seringova-ekonomika> (Accessed 27 Apr 2023).

4. Kashirnikova, I.O., Shcheglova, O.Yu., Borodin, M.O. (2018), “Economy of shared consumption in modern society”, *Economic space*, vol. 130, pp. 68-75.

5. Kraus, K., Kraus, N. and Holubka, S. (2021), “Sharing economy: digital transformation of entrepreneurship on the way to industry 4.0”, *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 8, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9139> (Accessed 27 Apr 2023).

6. Kuksa, V.M. (2018), “The sharing economy is a new system of values and trust”, *Financial space*, vol. 2(30), pp. 71-77.

7. Pasichnyk, O.S. and Zakharchuk, V.I. (2018), “The economy of joint participation and its influence on the formation of a new model of joint consumption”, *Development strategy of Ukraine*, vol. 2, pp. 134-139.

8. Raghulych, O.Yu. and Zaitsev, O.G. (2019), “Economy of shared consumption: the essence and trends of development”, *Young Scientists Journal*, vol. 11(75), pp. 603-608.

9. Roschyna, N.V. and Bordanova, L.S. (2017), “Prospects of the economy of joint participation”, *Investments: practice and experience*, vol. 22, pp. 19-21.

10. Ruda, M.V. (2020), “Conscious consumption as the main factor in the development of the sharing economy”, *World economy and international economic relations*, vol. 43, pp. 24-28.

11. Sundararajan, A. (2016), *The economy of joint participation*, The MIT Press, Cambridge, USA.

12. Shapran, E.E. (2022), “Marketing justification of measures to stabilize the economic system of Ukraine in the post-war period based on the sharing economy”, *Economic sciences*, vol. 1, pp. 3-7.

13. Botsman, R. and Rogers, R. (2010), *What's Mine Is Yours: The Rise Of Collaborative Consumption*, HarperCollins, NY, USA.

14. The official site of The Consumer Choice Center (2021), “Sharing economy index 2021”, available at: <https://consumerchoicecenter.org/sharing-economy-index-2021/>(Accessed 27 Apr 2023).

15. The official site of PriceWaterhouseCoopers(2015), “Sharing or paring? Growth of the sharing economy”, available at: <https://www.pwc.com/hu/en/kiadvanyok/assets/pdf/sharing-economy-en.pdf>(Accessed 27 Apr 2023).

16. Kraus, N., Kraus, K. and Osetskyi, V. (2021), “Sharing economy: institutional mode, universality and novelization of the development of entrepreneurship on virtual digital platforms”, *Efektyvna ekonomika*, [Online], vol. 4, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8786> (Accessed 25 Apr 2023). DOI: [10.32702/2307-2105-2021.4.3](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.4.3)

17. Yelisieieva, L.V.(2020), “Social capital as an institution of economic development”, Doctor of Economic Sciences, Economy, NASU Institute for Economics and Forecasting, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 27.04.2023 р.